

יבוא הסחורות והשירותים

1. קווי ההתפתחות העיקריים

ב־1977 הסתכם היבוא ב־7,967 מיליון דולרים, גידול של כ־380 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת. ביבוא הביטחוני נתחזקה מגמת הירידה, והוא הצטמצם בכ־490 מיליון דולרים. קצב גידולו הריאלי של היבוא האזרחי הוחש¹ לכ־5 אחוזים, מ־2 אחוזי גידול ב־1976 ו־2 אחוזי ירידה ב־1975 (ראה לוח ג'־1).

האצה בגידול היבוא האזרחי משקפת החשה ביבוא הסחורות (גידול של כ־7 אחוזים) ואילו יבוא השירותים ירד בכמותו בכאחוז אחד. התפתחות זו ביבוא הסחורות נובעת מגידול ניכר בכמות ביבוא יהלומי הגלם², וללא יהלומים, גדל יבוא הסחורות בכ־2 אחוזים, לאחר שהצטמצם בכ־4 אחוזים אשתקד.

מחירי היבוא האזרחי בדולרים התייקרו בכ־10 אחוזים, הסחורות ב־9 אחוזים, והשירותים — ב־11 אחוזים.

סיבת הגידול האיטי ביבוא נעוצה בגידול המתמשך האיטי בסך השימושים במשק, ובהת־ייקרות היחסית של היבוא: סך השימושים, למעט יבוא ביטחוני ואניות ומטוסים, גדלו ב־2.4 אחוזים לעומת כ־2 אחוזים בכל אחת מהשנתיים הקודמות; בין 1974 ל־1977 התייקר היבוא (פרט לאניות ומטוסים וליבוא ביטחוני ישר) בכ־8 אחוזים יחסית לתוצר, ובכ־7 אחוזים יחסית לשימושים המקומיים.

ההאטה בגידולו של היבוא, זו השנה השלישית ברציפות, הינה אחד הגורמים לשיפור מאזן התשלומים בשנים האחרונות. אולם יש ליתן את הדעת, שבעיקר השפיע ריסון הפעילות במשק להאטת הגידול ביבוא והשפעת התלפת היבוא לגידולו האיטי קטנה.

בלימת קצב הצמיחה של המשק הביאה לירידה חדה ביבוא נכסי השקעה, ולהאטת קצב הגידול של התשומות הדרושות לייצור שוטף. היקף התשומות בפועל בשנתיים האחרונות היה אף נמוך מזה, הדרוש לפעילות השוטפת של המשק; צבירת מלאי של תשומות מיובאות, בשנים 1974 ו־1975, איפשרה לפעילות המשקית השוטפת לנצל בשנתיים האחרונות מלאי זה, תהליך שנחלש במקצת ב־1977. יש להניח, כי חידוש הצמיחה יהיה כרוך בהתחדשות הגידול ביבוא, בעיקר של תשומות ונכסי השקעה, כך שתרומת הצמצום ביבוא לשיפור מאזן התשלומים הינה קצרת טווח בלבד.

¹ שיעורי הגידול הנזכרים להלן הינם שיעורי גידול כמותיים, אלא אם כן צויין אחרת.

² מדד מחירי היהלומים הוא בעייתי מבחינה סטטיסטית ומהימנותו לקויה. נראה, שב־1977 הוא מוטה כלפי מטה.

לוח ד' 1

יבוא המוצרים והשירותים לפי חשבונות סחר החוץ,
מאזן התשלומים והחשבונות הלאומיים, 1973 עד 1977

1977	1976	1975	1974	1973	
יבוא המוצרים (מיליוני דולרים)					
4,760.7	4,076.6	4,108.7	4,176.5	2,968.6	יבוא לפי סחר חוץ (נטו)
154.1	143.3	123.1	101.7	66.7	יבוא מהשטחים
1,099.0	1,586.9	1,846.3	1,223.9	1,253.0	יבוא ביטחוני (סי"ף)
-112.6	-95.6	-102.9	-103.6	-74.4	התאמת מאזן התשלומים
5,901.2	5,711.2	5,975.2	5,398.5	4,213.9	סך הכול לפי מאזן התשלומים ¹ (סי"ף)
-474.4	-389.7	-323.5	-309.9	-200.4	התאמת היבוא מסי"ף לפו"ב
(-318.4)	(-298.7)	(-323.5)	(-309.9)	(-200.4)	מזה: יבוא אזרחי
(-156.0)	(-91.0)	(-)	(-)	(-)	יבוא ביטחוני
5,426.8	5,321.5	5,651.7	5,088.6	4,013.5	סך הכול לפי מאזן התשלומים (פו"ב)
יבוא השירותים (מיליוני דולרים)					
2,220.1	2,018.1	1,836.7	1,604.6	1,170.1	יבוא השירותים (סי"ף)
193.9	192.1	209.7	211.8	146.6	יבוא מהשטחים
277.9	211.5	127.9	127.8	83.4	התאמת היבוא מסי"ף לפו"ב
(121.9)	(120.5)	(127.9)	(127.8)	(83.4)	מזה: יבוא אזרחי
(156.0)	(91.0)	(-)	(-)	(-)	יבוא ביטחוני
2,691.9	2,421.7	2,174.3	1,944.2	1,400.1	סך הכול לפי מאזן התשלומים (פו"ב)
272.2	259.7	267.2	187.1	108.8	תשלומי ריבית, סקטור ציבורי
2,141.8	1,950.5	1,779.2	1,629.3	1,207.9	סך הכול יבוא שירותים, מותאם לחשבונות הלאומיים
היבוא לפי החשבונות הלאומיים ² (מיליוני ל"י)					
100,884	73,547	56,781	38,435	26,910	יבוא סחורות ושירותים, במחירים שוטפים
16,138	16,641	17,081	16,382	15,961	יבוא סחורות ושירותים, במחירי 1970

(1) מותאם לחשבונות הלאומיים.

(2) היבוא בשער הליפין רשמי, בתוספת מסים נטו על היבוא.

ה פ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

היעד השני של המדיניות הכלכלית, דהיינו ייקורו היחסי של היבוא, הושג תוך האמרת מחירים ניכרת, הן של היבוא והן של הייצור המקומי. התייקרות היבוא והשפעתה על המוצרים שונה בהתאם לסוגי היבוא השונים: לעומת התייקרות היבוא בכללו בכ" 8 אחוזים ביחס לתוצר בין 1974 ל-1977, הרי התייקרותם של סעיפי צריכה שונים היתה גדולה בהרבה: 37 אחוזים בצריכה שוטפת של מוצרים תעשייתיים וכ" 40 אחוזים בצריכת מוצרים בני-קיימא; נכסי השקעה התייקרו יחסית בכ" 17 אחוזים. השפעת ההתייקרות היחסית מורגשת בעיקר בצריכת מוצרים בני קיימא, שחלקה המיובא ירד ב" 38 אחוזים, לעומת עליית מוצרים אלה מייצור מקומי ב" 2 אחוזים. הצריכה השוטפת של מוצרים תעשייתיים מיובאים עלתה בכמות ב" 2 אחוזים, ומהייצור המקומי — ב" 13 אחוזים³. בסך הכל, תרומתה של ההתייקרות היחסית של היבוא להאטת הגידול לא היתה גדולה.

³ על-פי נתוני החשבונות הלאומיים.

בחלק מקבוצות המשנה העיקריות ביבוא התחזקו ב-1977 המגמות, שהתפתחו בשנתיים הקודמות, ובחלק מהן נחלשו. מגמת הירידה ביבוא נכסי השקעה, פרט לאניות ומטוסים, התעצמה השנה: 15 אחוזים, לעומת 7 אחוזים ב-1976 ו-2 אחוזים ב-1975. מלאי היהלומים מיבוא ומלאי הדלק הגולמי המיובא עלה ב-1977. יבוא יתרי התשומות (הכולל את תשומות מערכת הביטחון) גדל בכ-7 אחוזים, אך היה נמוך מהדרוש לפעילות השוטפת של המשק.⁴ הירידה במלאי נחלשה ב-1977, והסיבה לכך היתה החלשת הגורמים, שהביאו לצמצומו בשנה הקודמת. השנה הואצו המחירים בחוץ-לארץ, התמתנה עליית שערי הריבית במשק, והתחזקו הציפיות לפיחות בחלקה השני של השנה.

יבוא סך המוצרים לצריכה התייצב ב-1977.

בבדיקת תרומתם של השימושים השונים לגידול היבוא מסתבר, כי בשלוש השנים האחרונות גרם היצוא לגידול היבוא, בעוד שהשימושים המקומיים תרמו לצמצומו של היבוא. השפעת השימושים המקומיים, היתה חזקה ב-1975 מהשפעת היצוא, בעוד שב-1976 וב-1977 היתה השפעתו של היצוא מכרעת.

בשלושת הרביעים הראשונים של 1977 ניכרה מגמת עלייה בסך כל היבוא, פרט לאניות ומטוסים וליהלומים, אך ברביע האחרון אירעה ירידה חדה ביבוא. עליית היבוא במשך השנה משקפת את ההתאוששות בביקושים, והגידול ברביע השלישי נבע מהתגברות הציפיות לשינוי שער החליפין לאחר הבחירות, ומירידה מסוימת במחירו היחסי של היבוא ברביע זה. עליית שער הריבית במשק קיזזה חלקית השפעות אלה. צמצומו של היבוא ברביע האחרון היווה תגובה להפעלת הרפורמה במדיניות מטבע החוץ: עקב הקדמת רכישות ברביע השלישי, טבעי היה שהן תצטמצמה לאחר מכן, מה גם שהיבוא התייקר, יחסית. צמצום זה ביבוא קוּוּז בחלקו בגידול מהיר בשימושים ברביע זה.

במכלול צעדי הממשלה בשלהי אוקטובר, נעשה פיחות ואוחדו שערים ביצוא, תוך כדי רפורמה בשיטת שער החליפין, שבמסגרתה בוטל היטל הביטחון על היבוא והורדו מכסים. אולם שער החליפין ביבוא לא אוחד, והדבר גורם לקיום שערים מפלים לרכיבי יבוא בשימושים שונים. הורדת שיעורי המכס נעשתה בשיעור כמעט זהה בכל תחליפי היבוא התעשייתי, וכתוצאה מכך כמעט שלא השתנתה מידת הפיזור של שערי החיסוי לתחליפי יבוא תעשייתיים.

הורדת המכסים הביאה להקטנת רכיב החיסוי על דולר החלפת יבוא תעשייתי ב-4 אחוזים. ההפרש בין השער לדולר בייצור תחליפי יבוא תעשייתיים לבין היצוא, שהגיע ל-20 אחוזים לטובת תחליפי היבוא לפני הרפורמה, התרחב ל-30 אחוזים לאחריה.⁵ הפרש זה בין השערים עלול לעוות את הקצאת המקורות בתחום המוצרים התעשייתיים.

2. ההתייקרות היחסית ביבוא

ייקורו היחסי של היבוא היה אחד האמצעים, שנקטה הממשלה לצמצום הפער במאזן התשלומים. בין 1974 ל-1977 התייקר היבוא בל"י (פרט ליבוא ביטחוני ואניות ומטוסים) בכ-8 אחוזים יחסית למחירי התוצר הלאומי, ובכ-7 אחוזים יחסית למחירי השימושים המקומיים (למעט יבוא ביטחוני ואניות ומטוסים — ראה לוח ד'-3). השנה התייקר היבוא יחסית לתוצר בשיעור נמוך בשל השיפור הרב בתנאי הסחר בענף היהלומים (כמשתקף בסטטיסטיקה הרשמית), ואכן, פרט

⁴ כאשר כוללים ביבוא הנובע גם את יבוא התשומות לייצור התוספת למלאי מהייצור המקומי. ראה הערה ללוח ד'-6, והערה 9 בפרק זה.

⁵ הדיון בהשפעת הרפורמה על חיסוי תחליפי היבוא מבוסס על מאמרו של י' ברוך, העומד להתפרסם בסקר בנק ישראל הקרוב.

לוח ד' - 2

יבוא מוצרים לפי יעודים, 1974 עד 1977
(מיליוני דולרים)

יבוא נטו ללא אגרות, מטוסים ויהלומים			יבוא מוצרי צריכה בני קיימא			יבוא תשומות, פרט ליהלומים ולדלק			יבוא נכסי השקעה, ללא אגרות ומטוסים			נתונים שנתיים
נתונים מקוריים	מגזרי עונתיות	מדד כמות ¹	נתונים מקוריים	מגזרי עונתיות	מדד כמות ²	נתונים מקוריים	מגזרי עונתיות	מדד כמות ¹	נתונים מקוריים	מגזרי עונתיות	מדד כמות ¹	
1974	3,619.0	100	149.1	100	2,108.5	100	554.1	100	100			
1975	3,654.2	96.8	106.2	61.4	2,081.7	95.0	609.9	98.0	98.0			
1976	3,407.2	93.2	115.1	66.4	1,834.4	87.6	566.5	90.5	90.5			
1977	3,728.7	95.3	111.3	57.9	2,104.6	95.0	538.3	77.8	77.8			
נתונים רבעוניים												
I 1974	831.0	819.1	95.2	35.5	36.7	102.8	435.0	422.6	187.3	133.9	137.4	105.3
II	900.9	897.7	99.3	43.7	43.2	114.8	543.1	528.4	98.5	148.7	141.3	100.7
III	881.5	938.5	102.5	34.2	37.5	100.0	526.5	552.2	106.1	126.8	136.9	98.4
IV	1,005.7	979.5	103.0	35.7	32.2	81.6	604.0	606.4	108.1	144.7	142.3	95.5
I 1975	948.9	960.1	96.7	21.3	22.9	51.6	557.3	543.0	96.2	145.6	151.8	92.4
II	933.4	941.3	94.2	22.5	22.2	49.8	542.4	529.5	93.0	164.8	154.6	94.5
III	858.1	925.3	99.0	24.9	27.3	65.7	479.5	512.2	93.3	141.8	154.3	101.2
IV	913.8	865.3	97.3	37.5	32.5	78.1	502.4	494.1	94.8	157.8	153.5	103.8
I 1976	859.2	838.2	95.8	33.8	34.9	82.3	456.5	446.8	89.3	150.2	152.7	101.6
II	899.0	902.6	97.4	35.5	34.6	80.6	481.5	469.4	89.3	174.6	162.6	104.0
III	765.6	781.6	89.1	20.4	22.6	51.6	412.9	422.7	83.5	120.2	121.3	81.1
IV	883.4	872.3	90.3	25.3	23.4	50.5	483.5	493.2	85.4	121.5	125.4	75.5
I 1977	875.1	852.9	90.9	24.0	24.6	52.7	489.8	479.2	90.8	115.9	117.9	71.5
II	902.8	908.6	91.4	31.0	30.6	64.3	507.4	494.3	87.6	143.4	132.3	76.9
III	985.1	1,029.5	105.8	26.1	28.1	61.1	547.2	572.4	102.8	142.2	148.3	87.5
IV	965.7	951.1	93.2	30.2	26.7	53.0	560.2	559.1	96.3	136.8	137.9	75.3

(1) מדד הכמות על סמך נתונים מגזרי עונתיות; ניכוי העונתיות נעשה ביחס לסדרה המקורית במחירים קבועים.

(2) מדד הכמות על סמך נתונים מגזרי עונתיות; ניכוי העונתיות נעשה ביחס לסדרה המקורית במחירים שוטפים.

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח ד' - 3

היבוא, התוצר והשימושים¹, שינויים בכמות ובמחיר בל"י לקונה, 1972 עד 1977

משקל היבוא במחירי 1970			מחיר היבוא ביחס למחיר			סך כל היבוא	סך כל השימושים	סך כל השימושים המקומיים	התוצר הלאומי הגולמי	
בסך השימושים	בשימושים המקומיים	בתוצר	סך כל השימושים	השימושים המקומיים	התוצר					
מדד מחיר 1972 = 100										
33.0	40.0	44.2	100	100	100	100	100	100	100	1972
32.7	42.3	48.5	99.8	99.2	99.9	120.9	121.1	121.9	121.0	1973
34.1	43.9	51.7	103.4	102.2	105.5	172.4	166.8	168.7	163.4	1974
33.0	42.6	49.3	106.1	105.6	109.8	246.3	232.1	233.3	224.4	1975
33.1	44.1	49.4	108.9	108.7	114.4	325.2	298.6	299.1	284.3	1976
33.9	46.8	51.3	108.4	109.8	113.7	458.9	423.2	418.1	403.7	1977

(1) היבוא והשימושים למעט יבוא ביטחוני ישיר ואניות ומסוסים.
מקור: החשבונות הלאומיים.

לוח ד' 4

הצריכה וההשקעה¹, שינויים בכמות ובמחירים בל"י, 1971 עד 1977

השקעה במכונות וציוד				צריכת מוצרים בני קיימא				צריכה שוטפת פרט למזון				
מחיר היבוא בל"י לקונה ביחס למחיר הייצור המקומי	משקל היבוא במחירי 1970	(מדד כמות : 1972=100)		מחיר היבוא בל"י לקונה ביחס למחיר הייצור המקומי	משקל היבוא במחירי 1970	(מדד כמות : 1972=100)		מחיר היבוא בל"י לקונה ביחס למחיר הייצור המקומי	משקל היבוא במחירי 1970	(מדד כמות : 1972=100)		
		יבוא ישרי	ייצור מקומי			יבוא ישרי	ייצור מקומי			יבוא ישיה	ייצור מקומי	
100.0	65.3	100.0	100.0	100.0	46.4	100.0	100.0	100.0	13.3	100.0	100.0	1971
102.5	61.7	98.1	114.2	114.3	49.0	128.3	115.9	98.7	14.1	114.4	107.6	1973
83.1	65.0	108.2	109.5	98.8	51.2	150.4	124.4	101.0	13.8	123.3	118.5	1974
87.4	66.4	122.9	116.5	127.3	39.2	96.8	130.3	125.6	12.6	112.7	120.2	1975
91.8	68.2	112.8	98.9	125.6	42.1	101.5	120.9	127.0	12.2	116.9	129.5	1976
97.5	64.6	92.9	95.4	138.3	38.8	92.6	126.5	138.2	12.6	125.4	135.4	1977

(1) סעיפים נבחרים.
ה מקור : נתוני התשבונות הלאומיים ואומדנים שנעשו בבנק ישראל.

ליהלומים, התייקר היבוא יחסית לתוצר בשיעור גבוה יותר השנה. התייקרותו היחסית של היבוא הושגה תוך האמרת מחירים, הן ביבוא והן בתוצר ובשימושים המקומיים. התייקרות יחסית זו לא צמצמה את משקל היבוא (במחירים קבועים) הן בתוצר והן בשימושים המקומיים.⁶

מחירו היחסי של היבוא השתנה בשיעורים שונים בקבוצות היבוא, וטמונה בו השפעה שונה על סוגי היבוא. רגישותם של מוצרי צריכה בני קיימא למחיר היחסי הינה גבוהה ביותר. יבוא מוצרים אלה התייקר יחסית בין 1974 ל-1977 בכ-40 אחוזים (ראה לוח ד'4), והדבר הביא לירידת משקל היבוא (במחירי 1970) מכ-51 אחוזים ב-1974 לכ-39 אחוזים ב-1977.⁷

מחירי היבוא של מוצרים תעשייתיים לצריכה שוטפת האמירו יחסית בכ-37 אחוזים בין 1974 ל-1977. בתקופה זו עלתה כמותו של היבוא בכ-2 אחוזים, בעוד שהצריכה מהייצור המקומי גדלה בכ-14 אחוזים; משקל היבוא (במחירי 1970) ירד מכ-14 אחוזים ב-1974 לכ-12.5 אחוזים ב-1977.⁸

השפעתם של השינויים במחיר היחסי על ההשקעה במכונות וציוד פחותה כנראה, ואף אפשרות התחלופה בין יבוא לבין ייצור מקומי אינה רבה. בין 1974 ל-1976 עלה משקל היבוא הישיר בסעיף זה בד בבד עם התייקרותו היחסית, ואילו ב-1977, לאחר התייקרות מצטברת של כ-17 אחוזים לעומת 1974, ירד משקל היבוא עד לממדיו ב-1974.

קשה יותר לבחון את השפעת שינויי המחיר היחסי על תחלופה בייצור. השוואת היבוא בפועל עם היבוא המתחייב מהפעילות השוטפת (לפי לוחות תשומה-תפוקה, ראה לוח ד'6) מורה, כי ב-1977 וב-1976 היה היבוא בפועל נמוך מהיבוא המתחייב מהפעילות השוטפת, בעוד שבשנתיים שקדמו לכך ניכרה תופעה הפוכה. אם נתחשב גם ביבוא הנובע לייצור התוספת למלאי, מתפוקה מקומית, (שאינו מופיע בלוח זה), היה היבוא בפועל עוד נמוך יותר, בשנתיים האחרונות, מן היבוא המתחייב מהפעילות השוטפת. ייתכן כי הסבר חלקי לפער האמור הינו החלפת יבוא, שאירעה עם התייקרותו היחסית של היבוא. מתוך בדיקה גולמית של הענפים נראה, כי אפשר שהתרחשה בשנים האחרונות החלפת יבוא בייצור מקומי של מוצרי חלב, כותנה, חוטי כותנה, חוטים ובדים סינתטיים, תרופות, מכשירים אופטיים ומדויקים, ציוד ומכשירים אלקטרוניים וציוד חשמלי, סוללות ומצברים. לעומת זאת, נראים סימנים, כי הייצור המקומי של בדים ארוגים, מוצרי פלסטיק ומוצרי כימיה בסיסית, הוחלף ביבוא.

3. התפתחות יבוא המוצרים

יבוא המוצרים עלה ריאלי ב-1977 ב-7 אחוזים, והוא הסתכם ב-4,770 מיליון דולר, כ-685 מיליון דולר יותר מאשר ב-1976.

אי סדירות רבה מאפיינת את יבוא האניות והמטוסים. יבוא זה הסתכם השנה בכ-95 מיליון דולר, לעומת 53 מיליון דולר ב-1976.

כמחצית מהגידול בערך היבוא מקורו בגידול ניכר ביבוא יהלומי גלם, והיקפו של היבוא, שאינו קשור ישירות בהתפתחויות במשק, הסתכם ב-937 מיליון דולרים, לעומת 616 מיליון דולרים אשתקד.

⁶ משקל היבוא בתוצר ובשימושים ב-1977 מושפע מהגידול הריאלי ביבוא ובייצוא היהלומים. גידול כמותי זה נגזר בעזרת מדדי המחירים של היהלומים, שמהימנותם לקויה. פרט ליהלומים, נמוך יותר משקל היבוא בתוצר ובשימושים ב-1977 מכפי שמופיע בלוח ד'3.

⁷ לוח ד'4 מבוסס על נתוני החשבונות הלאומיים. שיעורי הגידול הריאליים בסעיפים השונים אינם תואמים תמיד את שיעורי הגידול הריאליים בנתוני סחר החוץ.

⁸ לפי חישוב אלטרנטיבי, המבוסס על נתוני סחר חוץ, ירד משקל היבוא במחירי 1970 ב-1977 לכ-11 אחוזים.

מחירי יהלומי הגלם (לפי חישובי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה) עלו בכ-16 אחוזים, כך שהגידול הכמותי הנגזר הינו 32 אחוזים. לעומת גידול ניכר זה, מורים נתוני היצוא על גידול ריאלי של כאחוז אחד, כאשר עליית המחירים היא של 35 אחוזים. התפתחות זו משקפת התחזקות של מגמה, המסתמנת מאז 1975, המתבטאת בגידול היחס בין היבוא לבין היצוא בקרטים, מ-2.8 ב-1975 ל-2.34 ב-1977. משמעות התפתחויות אלה היא גידול ניכר במלאי יהלומי הגלם, ומעניין לבחון את הסיבות לצבירת המלאי הגדול ואת הפיגור הרב במחירי היבוא של היהלומים.

ראשיתה של צבירת המלאי נעוצה, כנראה, בצמצום אספקת יהלומי הגלם מצד הסינדיקט הלונדוני, מאז החודשים האחרונים של 1976 (הסינדיקט מספק כ-85 אחוזים מחומר הגלם בעולם). צמצום האספקה, שחל בעיקר על האבנים מהסוג המעובד בישראל, גבע מסיבות מספר: דלדול מכרות בדרום אפריקה, הרס מכרות עקב המלחמה ברודזיה, וצמצום ההיצע של יהלומי הגלם לסינדיקט מצד ברה"מ, שהחלה לפתח תעשייה משלה. צבירת מלאי כאמצעי הגנה מפני האבד פלציה בישראל, וכהגנה מפני ירידת ערך הדולר לעומת המטבעות האירופיים, היוותה מניע נוסף. ב-1977 החלו מחירי היצוא לעלות בקצב מהיר, ולכך נוסף המניע הספקולטיבי, שכן הסינדיקט פיגר בהעלאת מחירי יהלומי הגלם. היקף הרכישות הספקולטיביות התרחב, ומחירי יהלומי הגלם בשוק המשני החלו להאמיר במהירות. המימון הנוח, שניתן באמצעות קרן היהלומים, איפשר את צבירת המלאי. הסבר נוסף לגידול המלאי הינו הניסיון לפתח שוק לסחר ביהלומי גלם בארץ. להלכה היה קיים גם מניע לגידול פיקטיבי של יבוא יהלומים עד הרפורמה בשער החליפין, שכן שער החליפין ליצוא היה גבוה מן השער החופשי, והאפשרות למכור דולרים בשער זה נקבעה על פי היקף היבוא.

לאור האמור לעיל, תמוה הוא הפיגור הרב במחירי היבוא, כפי שהוא משתקף בסטטיסטיקה. הסבר חלקי לכך נעוץ בעובדה, שעליות המחירים של יהלומי הגלם היו מקומיות, כך שהנהגים מהרווח הספקולטיבי היו סוחרי היהלומים. יש לציין, כי בדצמבר 1977 העלה הסינדיקט את המחירים בכ-17 אחוזים, והעלאה נוספת נעשתה למעשה באמצעות הורדת איכות האבנים במש-לוחים. במארס 1978 הטיל הסינדיקט היטל בגובה של 40 אחוזים על המחיר, כדי לבלום את הספקולציות ולגרום לירידה במלאי. הסינדיקט אף הגביר את הפיקוח על המלטשות וצמצם את המכסות, ונוסף על כך צומצם האשראי ליהלומים מצד הבנקים. צעדים אלו, בצד הפסקת עליית מחירי היצוא, גרמו לקיפאון בפעילות הענף, ואינדיקציות מרמזות על ירידת מחיר חומר הגלם בשוק המשני.

לניתוח השפעת ההתרחשויות במשק על מגמת היבוא יש לנכות את יבוא האבניות והמטוסים ואת יבוא היהלומים מסך היבוא. היבוא ללא אבניות ומטוסים ויהלומים עלה ב-2 אחוזים בכמות, לאחר שנתיים של ירידות ריאליות — 3 ו-4 אחוזים ב-1975 וב-1976, בהתאמה.

א. היבוא לפי ייעודים

מקורו של הגידול הריאלי ביבוא בעליית יבוא התשומות פרט ליהלומים (כ-6 אחוזים), בעוד שיבוא נכסי השקעה פרט לאבניות ומטוסים ירד בכ-15 אחוזים, ואילו ביבוא נכסי צריכה חלה עלייה קלה — כאחוז אחד (לוח ד-5).

נכסי צריכה

הכמות המיובאת של נכסי צריכה, על כל סעיפי המשנה העיקריים שבה, עלתה, פרט למוצרים בני קיימא, להוציא כלי רכב. יבוא המזון גדל ב-8 אחוזים; יש לזכור כי למעלה ממחצית ערך היבוא בסעיף זה נוטלים שני מוצרים: הבשר, שהינו יבוא ממשלתי, והסוכר, המיובא הן בידי הממשלה והן בידי פרטים. כמות הבשר המיובאת עלתה ב-16 אחוזים, ואילו יבוא הסוכר עלה ריאלית ב-13 אחוזים. פרט לשני מוצרים אלו, עלתה הכמות המיובאת בסעיף המזון בכ-10 אחוזים. ביבוא מוצרים בני קיימא חלה ירידה בכמות של כ-12 אחוזים. יבוא כלי תחבורה עלה ריאלית

בכ"5 אחוזים, אך חלק מגידול זה הוא סטטיסטי בלבד, בשל רישום מכונות מסחריות בסעיף זה, לאחר ביטול הקלות המס עליהן (קודם סווגו כנכסי השקעה). הכמות המיובאת של מוצרים בני קיימא אחרים ירדה ב"3 אחוזים, בעיקר יבוא ריהוט וציוד למשק בית. נכסי השקעה (פרט לאניות ומטוסים)

בשני סעיפי המשנה העיקריים של נכסי השקעה — יבוא מכונות וציוד וכלי תחבורה יבשתיים — התרחשה ירידה ריאלית: כ"14 אחוזים בסעיף הראשון, לאחר 9 אחוזים אשתקד, ו"13 אחוזים בסעיף השני לאחר עלייה של 5 אחוזים בשנה הקודמת.

יבוא נכסי השקעה מושפע, בדרך כלל, משיקולים ארוכי טווח, שכן תהליך ההשקעה מצריך תכנון מראש, ואינו ניתן בקלות לשינויים מיידיים. ירידת היבוא השנה הינה ביטוי למדיניות הריסון המכוונת במשק ולהאטת ההשקעות, שבאה בעקבות הקיפאון בצמיחה זו השנה השלישית ברציפות.

מגמת העלייה במשקל היבוא הישיר בהשקעה במכונות וציוד, מאז 1974, השתנתה ב"1977: הירידה הריאלית ביבוא היתה השנה גבוהה מזו שבהשקעות מהייצור המקומי. הירידה במשקל היבוא הישיר בהשקעה נעוצה בשינוי ההרכב הענפי של סך ההשקעה, דהיינו, ההשקעה בענפים עתירי יבוא יחסית, ירדה ביותר, והכוונה לתעשייה, ציוד לבנייה ועבודות עפר. בבדיקה לפי ענפים מסתבר, כי הענף היחיד, שבו עלה משקל היבוא הישיר, הינו התעשייה, ובשאר הענפים — חשמל ומפעלי מים, מסחר ושירותים, ציוד לבנייה ועבודות עפר ותחבורה (פרט לאניות ומטוסים וכלי רכב) חלה ירידה במשקל היבוא הישיר (ראה לוח ט"6). תשומות פרט ליהלומים.

ביבוא התשומות, פרט ליהלומים, חל גידול ריאלי של כ"6 אחוזים. הכמות המיובאת של דלק גולמי נשארה יציבה. היות והיבוא בפועל היה גבוה השנה מיבוא הדלק הנגזר מהפעילות השוטפת במשק, התרחשה כנראה, צבירה של מלאי דלק. פרט לדלק ולהלומים, גדלה הכמות המיובאת של התשומות ב"8 אחוזים, לאחר שנתיים של ירידות ריאליות, 5.5 ו"8 אחוזים, ב"1975 וב"1976, בהתאמה.

יבוא התשומות, פרט ליהלומים ולדלק הנגזר מהפעילות השוטפת במשק, היה גבוה ב"1977 בכאחוז אחד מזה הנגזר ב"1976⁹. יבוא התשומות בפועל, הכולל גם את תשומות מערכת הביטחון הכלולות ביבוא הביטחוני הישיר, גדל ב"7 אחוזים (ראה דיאגרמה ד"1). ההפרשים בין היבוא בפועל לבין היבוא הנובע מוסברים בחלקם בתגודות מלאי, שמקורן בשיקולים ספקולטיביים ובתהליכי התאמה. בשנים 1974 ו"1975 חלה עלייה גדולה במלאי התשומות המיובאות, ומ"1976 החל תהליך מנוגד, של חיסול מלאי, שעוצמתו נחלשה ב"1977 (בהתחשב ביבוא התשומות לייצור התוספת למלאי; ראה הערה 9).

הביקוש לתשומות מיובאות מושפע מציפיות לשינוי מחירן היחסי, ומחיר זה הינו פועל יוצא של המחיר הבינלאומי של התשומות, הציפיות לשינוי שער החליפין ועלות המימון של היבוא. גורם נוסף, המשפיע על היקף יבוא התשומות, הינו קצב התפתחות הפעילות המשקית. ב"1974 הושפע יבוא התשומות מעליית המחירים המהירה של המוצרים הראשוניים בעולם. ציפיות לשינוי שער

⁹ חישובי היבוא הנובע מבוססים על לוח תשומות-תפוקה לשנת 1968/69, והנחנו שלא אירע שינוי טכנולוגי. זוהי הנחה חזקה, בשל מספר השנים הרב שעבר מאז, ולכן יש להתייחס בהירות לתוצאות החישוב, ולראות בהם רק חיזוק לתיאוריה.

בין השימושים הסופיים שמהם חושב היבוא הנובע, נעדר השינוי במלאי, ולכן קיימת הטיה בסך היבוא הנובע. אומדן ליבוא הנובע מהתוספת למלאי הוא כ"150 מיליון דולר במחירים שוטפים במשך 1976 ו"1977.

את היבוא הנובע יש להשוות ליבוא התשומות הכולל גם את תשומות מערכת הבטחון, שאינן נכללות בנתוני סחר חוץ אלא כלולות ביבוא הבטחוני הישיר.

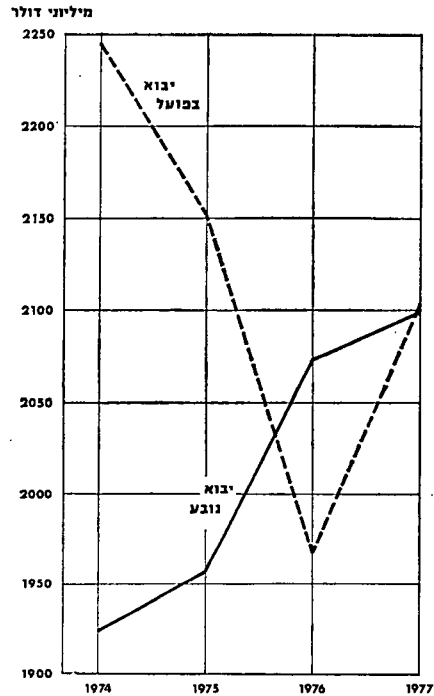
1977	1976	1975	1974	1973	
					מוצרים לצריכה
158.3	142.8	159.8	144.8	118.6	מזון
72.0	61.4	57.1	64.5	57.3	צריכה שוטפת אחרת
111.3	115.1	106.4	149.1	110.5	מוצרים בני קיימא
54.3	47.0	37.1	60.6	40.0	מזה: כלי תחבורה
341.6	319.3	323.3	358.4	286.4	סך כל המוצרים לצריכה
					תשומות לייצור
1,799.4	1,558.2	1,740.0	1,808.4	1,119.4	תשומות שוטפות לייצור
305.1	276.2	341.8	299.9	225.2	חלקי חילוף
2,104.5	1,834.4	2,081.8	2,108.3	1,344.6	סך הכול (ללא דלק ויהלומים)
737.7	684.8	637.9	596.4	211.0	דלק
2,842.2	2,519.2	2,719.7	2,704.7	1,555.6	סך הכל, כולל דלק
937.3	616.0	411.8	407.0	454.0	יהלומים גולמיים נטו
3,779.5	3,135.2	3,131.5	3,111.7	2,009.6	סך כל התשומות השוטפות
					נכסי השקעה
466.4	493.3	543.0	426.9	350.4	מכונות וציוד
71.8	73.1	66.9	126.8	107.0	כלי תחבורה יבשתיים
					סך כל נכסי השקעה
538.2	566.4	609.9	553.7	457.4	(ללא אניות ומטוסים)
94.7	53.3	42.7	150.5	224.8	אניות ומטוסים
632.9	619.7	652.6	704.2	682.2	סך כל נכסי השקעה
16.7	11.9	7.8	5.0	0.1	סחורות שלא פורטו
4,770.7	4,086.1	4,115.2	4,179.3	2,978.3	סך כל היבוא
					סך כל היבוא ללא אניות
3,738.7	3,416.8	3,660.7	3,621.8	2,299.5	ומטוסים ויהלומים
10.1	9.5	6.5	2.8	9.7	יבוא מוחזר פרט ליהלומים
4,760.6	4,076.6	4,108.7	4,176.5	2,968.6	סך כל היבוא נטו

* על בסיס רישום היבוא סי"פ.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

1973 ער 1977

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת							
בכמות				במחיר			
1977	1976	1975	1974	1977	1976	1975	1974
8.4	27.8	—1.6	—13.6	2.3	—30.1	12.2	41.3
7.7	6.0	—18.6	—1.2	8.9	1.4	8.8	13.9
—11.8	6.1	—37.4	24.2	9.6	2.0	14.0	8.6
(5.4)	(24.2)	(—46.3)	(39.5)	(9.6)	(2.0)	(14.0)	(8.6)
1.1	15.6	—19.5	3.6	5.8	—14.6	12.1	20.8
9.0	—6.4	—8.0	24.0	5.9	—4.3	4.5	30.3
4.3	—15.6	9.1	2.2	5.9	—4.3	4.5	30.3
8.3	—7.9	—5.5	20.3	5.9	—4.3	4.5	30.3
—0.3	3.5	11.5	—25.3	8.1	3.7	—4.1	278.6
5.9	—5.3	—1.7	14.2	6.5	—2.2	2.3	52.3
31.5	48.0	—1.5	—22.5	15.7	1.1	2.7	15.6
10.8	1.6	—1.6	4.8	8.8	—1.5	2.3	47.8
—14.9	—8.9	13.9	11.6	11.1	—0.3	11.7	9.2
—11.5	4.8	—55.6	13.0	11.0	4.3	18.8	4.9
—14.5	—7.2	—1.9	11.8	11.0	0.1	12.3	8.3
—8.1	—5.1	—17.5	—4.7	11.1	0.1	12.3	8.3
7.3	1.7	—5.8	2.4	8.8	—2.4	4.5	37.0
2.2	—3.8	—3.5	12.2	7.1	—3.0	4.7	40.4

יבוא תשומות מוצרים פרט ליהלומים ולדלק, 1974 עד 1977 (מחירי 1974)

התליפין, במסגרת המדיניות הכלכלית ב-1974, שעה שעליית מחיר האשראי פיגרה אחר עליית המחירים הכללית, הגדילו את כדאיות אחזקת המלאי, והביאו לצבירת מלאי מזבא בהיקף נרחב, על רקע גידול מהיר בשימושים מהתפוקה המקומית. 1975 לא היתה שנה אחידה בציפיותיה: הואט קצב עליית מחירי היבוא בחוץ לארץ והציפיות לשינוי השער, שנחלשו בחלקה הראשון של השנה, התגברו במחציתה השנייה. רמת שער הריבית במשק היתה נמוכה בשלושת הרבעים הראשונים של השנה, ועלתה רק ברביע האחרון. כתוצאה מכך הצטמצמה יחסית צבירת המלאי ב-1975.

ב-1976 פעלו כל הגורמים להקטנת המלאי: ירדו מחירי היבוא המבוטאים בדולרים, נעלמו הציפיות לשינוי דרסטי בשער התליפין, מאז הנהגת "הפיתוח הוחלל", וחלה עלייה ניכרת במחיר האשראי החופשי. על גורמים אלו נוספה ההאטה הרבה בגידול השימושים מהתפוקה, שהרי פעילות מואטת מצריכה אחזקת מלאי ברמה נמוכה יותר, וכך התרחשה ירידה גדולה במלאי תשומות מזבאות.

בחלק מהגורמים השתנתה המגמה ב-1977: הירידה במחירי היבוא, המבוטאים בדולרים, נבלמה, והם עלו בשיעור של כ-7 אחוזים; הבחירות הכלליות, הצפויות באמצע השנה, החלישו את הציפיות לפיחות בחלקה הראשון של השנה¹⁰. בחלק השני של השנה, לאחר הבחירות, התחזקו הציפיות לפיחות, כאמצעי במדיניות כלכלית חדשה. מחיר האשראי החופשי עלה במידת-מה, אולם בשיעור נמוך מבשנה הקודמת. גורמים אלו, שנוספה עליהם עלייה מהירה יותר בשימושים מהתפוקה (בעיקר במחצית השנייה של השנה), הביאו להחלשות מגמת הירידה במלאי. בבדיקה לפי ענפים, בולטת ירידת המלאי של מוצרי עץ בסיסיים, מוצרי נגרות לבניין, נייר וקרטון ומוצריהם, מלט, מוצרי ברזל ופלדה, צינורות מתכת, מוצרי מתכת וארמטורה ומוצרי פח ותיל. בחלקן קשורות הירידות לשינויים החדים במחירים הבינלאומיים, ובחלקן נובעות, כנראה, מן ההאטה הגדולה בענף הבנייה.

התפתחות יבוא התשומות על פני השנה (ראה לוח ד' - 2) מלמדת על הקשר בין השינויים בשימושים מהתפוקה המקומית לבין יבוא התשומות: הקטנת השימושים במחצית השנייה של 1976 לוותה בירידה ביבוא התשומות. ברביע הראשון של 1977 התרחבו השימושים, וכן גם היבוא, ואילו ברביע השני חזרו והצטמצמו. קצב הפעילות המשקית הוחש במקצת ברביע השלישי של השנה, ויותר מואת ברביע האחרון. ביבוא התשומות חל גידול רב יותר ברביע השלישי, ולאחריו התרחשה ירידה, אולם התפתחות זו מבטאת את הציפיות לשינוי השער ואת התגובה המיידית לרפורמה בשער התליפין.

¹⁰ עליית האגיו על הדולר נת"ד, ברביע השני של השנה, לא נבעה, כנראה, מביקוש ספקולטיבי, אלא מרכישות הבנקים, למימון התרחבותם בחוץ לארץ.

ב. היבוא לפי שימושים

סך השימושים מהתפוקה המקומית עלו ב־1977 בכ־4 אחוזים. השימושים המקומיים ירדו ב־2 אחוזים: ההשקעות והצריכה הציבורית פחתו, ולעומתם גדלה הצריכה הפרטית. ביצוא, למעט יהלומים, חל גידול של 14 אחוזים (ראה לוח ד'־6). צמצום השימושים המקומיים מהתפוקה המקומית גרם להקטנת ביקוש המשק לתשומות מיובאות: העלייה, הנובעת מביקוש הצריכה הפרטית, קווצה בירידת ההשקעה והצריכה הציבורית. היצוא תרם לגידול בביקוש המשק לתשומות יבוא. בתוספת היבוא הישיר (לוח ד'־7), בולטת העלייה במשקל היצוא בסך היבוא, תופעה מתמשכת מאז 1973. משקל ההשקעה, פרט לאניות ומטוסים, ירד מאז 1975, ואילו משקל הצריכה הפרטית עלה.

ג. מקורות הגידול ביבוא

הגידול ביבוא, פרט ליהלומים ולאניות ומטוסים, המוסבר בשימושים, הסתכם ב־1977 בכ־33 מיליון דולר (במחירי 1974, ראה לוח ד'־8). היצוא פרט ליהלומים גרם לעליית היבוא בסך 129 מיליון דולר במחירי 1974, ועלייה זו קווצה בחלקה בירידה, שגרמו השימושים המקומיים (96 מיליון דולר במחירי 1974). ההתאוששות בגידול בסך השימושים מתבטאת בתוספת של כ־82 מיליון דולר במחירי 1974 לגידול היבוא. שיעור הגידול הגבוה יותר ביצוא קיזז במקצת את השפעת הירידה בהשקעה ובצריכה הציבורית, כך שנטו הביאו שיעורי השינוי השונים בשימושים לירידה של 9 מיליון דולר במחירי 1974.

ירידת משקל היבוא הישיר, בסך ההשקעה ובסך הצריכה הפרטית כאחת, תרמה אף היא לצמצום היבוא. בהרכב הענפי של סך השימושים מהתפוקה המקומית ירדה במקצת עתירות היבוא לעומת השנה הקודמת, והשימוש שגרם לכך הינו היצוא פרט ליהלומים, בעוד שבשאר השימושים מהתפוקה המקומית לא השתנתה משמעותית עתירות היבוא.

ד. מחירי היבוא

מחירי יבוא המוצרים המבוטאים בדולרים, פרט ליהלומים, עלו השנה בכ־7 אחוזים, לאחר ירידה של 3 אחוזים ב־1976 ועלייה בשיעור של 5 אחוזים ב־1975. העלייה הגבוהה חלה ביבוא נכסי השקעה (כ־11 אחוזים), בעוד שעליות יבוא נכסי תצרוכת ויבוא תשומות, פרט ליהלומים ולדלק, היתה מתונה יותר — כ־6 אחוזים. חלק מהעלייה במחירי היבוא הישראלי ב־1977 נובעת מהחלשות הדולר לעומת המטבעות האירופאיים — 2 אחוזים ב־1977 לעומת 1976. השוואת מחירי היבוא לישראל (פרט לדלק), בניכוי השינוי בשער הדולר יחסית למטבעות האירופאיים, למחירי היצוא של הארצות התעשייתיות במטבע מקומי, מורה על שיפור במצבה היחסי של ישראל (לוח ד'־9): מחירי היצוא של הארצות התעשייתיות עלו בשיעור של כ־10 אחוזים, ואילו מחירי היבוא המנוכים עלו בשיעור של 7 אחוזים. תופעה זו הינה המשך המגמה, שתחילתה ב־1975, וסיבתה היא משקלם הגדול, יחסית, של המוצרים הראשוניים ביבוא הישראלי. ב־1975 וב־1976 באה לידי ביטוי, בפיקור מסוים, הירידה במחיר חומרי הגלם בעולם, תופעה שעוצמתה נחלשה ב־1977. נראה שהשפעת עליית המחירים בעולם, שהחלה ב־1976 ונמשכה בחודשים הראשונים של 1977, על מחירי היבוא הישראלי, קטנה מהשפעת האינפלציה הקודמת, דהיינו בשנים 1973 ו־1974, בשל משקלם הקטן יחסית של המוצרים, שמחיריהם האמירו השנה, ביבוא הישראלי (קפה, קקאו ותה).

לוח 6

השימושים בתפוקה המקומית וביבוא תשומות המוצרים הנובע מהם, 1972—1977

יבוא בפועל, פחות יבוא צפוי		יבוא בפועל ² למעט יהלומים	השימושים למעט יהלומים	סך כל השימושים	השימושים המקומיים ¹			יצוא לשטחים	יצוא למעט יהלומים	יצוא		
סך הכול למעט יהלומים ודלק	סך הכול למעט יהלומים				השקעות	צריכה ציבורית	צריכה פרטית					
יבוא נובע של תשומות שוטפות — מוצרים (מיליוני דולרים, מחירים שוטפים)												
..	..	..	1,062	1,321	184	186	398	768	34	260	519	1972
..	..	..	1,472	1,836	253	273	563	1,089	54	329	693	1973
321	343	2,841	2,498	2,904	371	464	962	1,797	101	600	1,006	1974
197	311	2,888	2,577	2,993	379	448	1,035	1,862	121	594	1,010	1975
—67	38	2,659	2,621	3,129	325	418	1,021	1,764	121	736	1,244	1976
—44	46	2,972	2,926	3,537	307	431	1,125	1,863	140	923	1,534	1977
יבוא נובע של תשומות שוטפות — מוצרים (מיליוני דולרים, מחירי 1974)												
..	..	..	2,174	2,553	350	357	860	1,567	83	524	903	1972
..	..	..	2,342	2,763	371	423	914	1,708	99	535	956	1973
321	343	2,841	2,498	2,904	371	464	962	1,797	101	600	1,006	1974
196	316	2,819	2,503	2,905	381	440	979	1,800	116	587	989	1975

—105	59	2,657	2,598	3,084	328	414	1,004	1,746	120	732	1,218	1976
3	88	2,789	2,701	3,208	288	397	1,035	1,720	130	851	1,358	1977

העלייה או הירידה (—) בכמות, בשימושים מתפוקה מקומית (אחוזים)

4.8	5.1	6.0	10.3	5.0	6.1	14.0	0.2	1.9	1973
6.8	6.3	—0.4	20.0	5.5	6.1	6.7	8.9	6.6	1974
1.2	1.1	1.9	—3.1	0.9	0.4	18.3	2.1	1.7	1975
1.3	2.2	—13.0	—7.3	2.9	—3.4	6.9	14.6	15.6	1976
3.5	3.5	—12.7	—4.7	2.9	—2.4	19.4	16.4	14.4	1977

העלייה או הירידה (—) בכמות, ביבוא של תשומות שוטפות (אחוזים)

..	7.7	8.2	6.0	18.5	6.3	9.0	19.3	2.1	5.9	1973
...	6.7	5.1	—	9.7	5.3	5.2	2.0	12.1	5.2	1974
—0.8	0.2	—	2.7	—5.2	1.8	0.2	14.9	—2.2	—1.7	1975
—5.7	3.8	6.2	—13.9	—5.9	2.6	—3.0	3.4	24.7	23.2	1976
5.0	4.0	4.0	—12.2	—4.1	3.1	—1.5	8.3	16.3	11.5	1977

- (1) השימושים המקומיים אינם כוללים שימוש נוסף, והוא השינוי במלאי מהתפוקה המקומית.
 (2) היבוא כפועל כולל תשומות למערכת הביטחון, הנכללים בדיווחים הסטטיסטיים ביבוא הביטחוני הישיר ולא בנתוני סחר החוץ.

לוח ד' - 7

יבוא עקיף נגזר, ויבוא ישיר של מוצרים¹ לפי שימושים מופיים, 1973 עד 1977

המשקל ביבוא									
1977	1976	1975	1974	1973	1977	1976	1975	1974	1973
(מיליוני דולרים, מחירי 1974)					(אחוזים)				
צריכה פרטית	1,260	1,320	1,267	1,338	1,372	39.6	38.9	38.0	39.6
יבוא ישיר	346	358	288	334	337	9.7	9.7	8.6	10.5
יבוא עקיף	914	962	979	1,004	1,035	29.8	29.2	29.4	28.2
השקעה למעט אגירות ומטוסים	867	925	924	832	719	20.7	24.2	27.7	27.1
יבוא ישיר	496	554	543	504	431	12.4	14.7	16.3	16.3
יבוא עקיף	371	371	381	328	288	8.3	9.6	11.4	10.9
סך הכול לייעודים מקומיים פרטיים	2,127	2,245	2,191	2,170	2,091	60.3	63.2	65.7	65.8
צריכה ציבורית	423	464	440	414	397	11.4	12.1	13.2	13.6
סך הכול לייעודים מקומיים	2,550	2,709	2,631	2,584	2,488	71.7	75.2	78.9	79.4
יצוא (למעט יהלומים), כולל שטחים	634	701	703	852	981	28.3	24.8	21.1	20.6
סך כל היבוא, למעט יהלומים אגירות ומטוסים	3,184	3,410	3,334	3,436	3,469	100.0	100.0	100.0	100.0
סך כל היבוא בפועל ²	..	3,753	3,650	3,494	3,557				

(1) יבוא המוצרים, שאליו מתייחס הלוח, כולל את היבוא לשימושים השונים ואת היבוא העקיף, המחושב בעזרת לוחות תשומה-תפוקה. קיים איפוא הפרש בין סך כל היבוא בלוח, לבין סך כל היבוא בפועל, בגובה ההפרש, שבין יבוא התשומות בפועל (למעט יהלומים) ליבוא התשומות הנובע (למעט יהלומים).

(2) סך כל היבוא בפועל התקבל כסכום היבוא לפי ייעודים במחירי 1974 וכולל את תשומות מערכת הביטחון הנכללות ביבוא הביטחוני הישיר.

גידול יבוא המוצרים¹ (למעט יהלומים, אניות ומטוסים) לפי רכיבים, 1974 עד 1977
(מיליארט דולרים, מחירי 1974)

1977	1976	1975	1974	
				גידול היבוא הנובע מן :
82.4	56.7	64.8	226.1	1. גידול היקף השימושים
(62.0)	(44.7)	(51.5)	(181.1)	מזה : שימושים מקומיים
(20.4)	(12.0)	(13.3)	(45.0)	יצוא
-8.5	-46.7	15.8	23.9	2. שינוי הרכב השימושים
(-130.3)	(-133.2)	(6.7)	(13.8)	מזה : שימושים מקומיים
(121.8)	(86.5)	(9.1)	(10.1)	יצוא
-33.8	41.6	-137.5	9.1	3. שינוי משקל היבוא הישיר בכל שימוש
-7.5	50.5	-18.3	-31.9	4. שינוי ההרכב הענפי של הביקוש מתפוקה מקומית
(6.1)	(-0.1)	(2.0)	(-43.9)	מזה : שימושים מקומיים
(-13.6)	(50.6)	(-20.3)	(12.0)	יצוא
32.6	102.1	-75.2	227.2	סך הכול (1) + (2) + (3) + (4)
(-96.0)	(-47.0)	(-77.3)	(160.1)	מזה : שימושים מקומיים
(128.6)	(149.1)	(2.1)	(67.1)	יצוא

(1) יבוא המוצרים בלוח זה כולל את היבוא הישיר לשימושים השונים, ואת היבוא העקיף, המחושב בעזרת לוחות תשומה-תפוקה. מכאן שקיים הפרש בין סך-כל היבוא, שאליו מתייחס הלוח, לבין סך כל היבוא בפועל, בגובה ההפרש שבין יבוא התשומות בפועל ליבוא התשומות הנובע. השימושים בלוח זה הינם : הצריכה הפרטית, הצריכה הציבורית (למעט יבוא ביטחוני ישיר) השקעות (למעט אניות ומטוסים), והיצוא (למעט יהלומים, הכולל יצוא לשטחים).

4. יבוא השירותים¹¹

יבוא השירותים, פרט ליבוא ביטחוני וליבוא מהשטחים, שהסתכם בכ-2,220 מיליון דולר, גדל בשיעור דומה לגידול בשנה הקודמת — 10 אחוזים. במחירי השירותים¹² חלה האצה : הם עלו בכ-11 אחוזים, לעומת 6 אחוזים אשתקד ; לפיכך ירד ריאלית יבוא השירותים בכאחוז אחד, לאחר עלייה של 3 אחוזים אשתקד.

בסעיף התחבורה ס"פ, המהווה למעלה מרבע מכלל יבוא השירותים, חלה האטה בקצב הגידול, מ-20 אחוזים בממוצע בארבע השנים האחרונות — לכ-14 אחוזים השנה. ריאלית עלה היבוא בסעיף זה בכ-6 אחוזים, לאחר גידול של כ-13 אחוזים אשתקד. האטה הגידול נבעה בעיקר

¹¹ שיעורי הגידול כאן מתייחסים לגידול בערך, אלא אם כן צויין אחרת.

¹² מדדי המחירים של סעיפי יבוא השירותים השונים הינם אומדנים גולמיים בלבד, וכן מדדי הכמות, הנגזרים בעזרתם.

לוח ד' 9

מחירי היבוא של ישראל לעומת ארצות תעשייתיות, 1971 עד 1977
(הבסיס : 1970 = 100)

מחירי היבוא (ללא דלק) בדולרים		מחירי היבוא של ארצות תעשייתיות במטבע מקומי		מחירי היבוא (ללא דלק) המנוכה במדד שער הל"י		מחירי היבוא לסל מטבעות נבחרים ¹		מחירי היבוא (ללא דלק) בדולרים		שנותיים
מדד	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	מדד	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	מדד	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	מדד	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	מדד	העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת	
(אחוזים)		(אחוזים)		(אחוזים)		(אחוזים)		(אחוזים)		
97.2	-2.8	102.8	2.8	99.9	-0.1	102.8	2.8	102.7	2.7	1971
100.1	3.0	103.9	1.1	104.0	4.1	104.4	1.6	108.6	5.7	1972
109.4	9.3	113.2	9.0	123.8	19.0	111.3	6.6	137.8	26.9	1973
108.6	-0.7	141.8	25.3	154.0	24.4	109.6	-1.5	168.8	22.5	1974
101.0	-7.0	158.2	11.6	159.8	3.8	112.2	2.4	179.3	6.2	1975
96.7	-4.3	171.3	8.3	165.7	3.7	104.4	-7.0	173.0	-3.5	1976
94.2	-2.6	187.6	9.5	176.8	6.7	106.7	2.2	188.6	9.0	1977

(1) משוקלל לפי הרכב היבוא לישראל בשנת 1972.
הסכום : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המכון הלאומי הבריטי ועיבודי בנק ישראל.

מצמצום ההוצאות בסעיף הולכת נוסעים, הכולל את דמי הנסיעה לחוץ-לארץ של ישראלים, הנוסעים בחברות זרות; סעיף זה פחת השנה בכ-13 אחוזים, לאחר התרחבות רבה ב-1976, בכ-68 אחוזים. היות ומחירי הנסיעה עלו בכ-6 אחוזים, חלה ירידה ריאלית בסעיף זה של כ-18 אחוזים. מספר הישראלים היוצאים לחוץ לארץ עלה ב-1977, ולפיכך ירד חלקן של החברות הזרות בסך הפדיון מהולכת ישראלים.

בהוצאות הובלה אחרות סי"פ, חל גידול של 17 אחוזים, בדומה לזה של 1976. סעיף זה, שהסתכם בכ-590 מיליון דולר ב-1977, כולל הוצאות של צוותי אוויר וים ישראלים בחוץ לארץ (כ-200 מיליון דולר כב-1976). בהתחשב באינפלציה בעולם, פחת סעיף זה בכ-6 אחוזים. כן כלולות כאן הוצאות תדלוק, שהסתכמו בכ-120 מיליון דולר, עלייה של כ-25 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת. עליית מחירי הדלק הגיע לשיעור של כ-8 אחוזים, כך שריאלית התרחבו הוצאות התדלוק בכ-15 אחוזים. תשלום דמי חכירה הסתכם בכ-85 מיליון דולר, ואילו סעיף השונות, שבו כלולים תשלומי שכר לצוותים זרים, הסתכם בכ-185 מיליון דולר, לעומת כ-140 מיליון דולר אשתקד.

בסעיף נסיעות לחוץ לארץ נכללות הקצבות מטבע החוץ לישראלים, היוצאים חוצה לארץ. ב-1977 הסתכמו אלה בכ-180 מיליון דולר, לעומת רמה ממוצעת של כ-150 מיליון דולר ב-3 השנים האחרונות. לגידול בסעיף זה גרמו העלייה במספר הישראלים היוצאים לחוץ לארץ ב-1977, וביטול הקצבת מטבע החוץ, בעקבות הרפורמה בשלחי אוקטובר 1977.

בסעיף הביטוח נרשמים סכומים ניכרים, הן בצד הזכות והן בצד החובה, אולם היתרה נטו היא קטנה, שכן קיים קשר בין סכומי הזכות והחובה: תשלומי פרמיות, וכנגדן תשלומי תביעות ועמלה.

תשלומי הריבית של המשק הסתכמו ב-1977 בכ-740 מיליון דולר, לאחר שנתיים של יציבות: 718 ו-723 מיליון דולר, ב-1975 וב-1976, בהתאמה. כ-272 מיליון דולר מכלל תשלומי הריבית השנה הינם של הסקטור הציבורי, לעומת 260 מיליון דולר בכל אחת מהשנתיים הקודמות. הגידול האיטי בתשלומי הריבית חל למרות גידול במצבת החובות של המשק: זו גדלה מ-9.4 מיליארד דולר ב-1976 ל-10.7 מיליארד דולר ב-1977. בשער הריבית הממוצע על החובות לזמן ארוך לא חל שינוי מהותי. ההסבר לשינוי הזעום, יחסית, בתשלומי הריבית של המשק, נעוץ בירידת שער הריבית הממוצע על מצבת החובות, עם עליית משקל החובות לזמן ארוך, ששער הריבית עליהן נמוך יותר, וירידת משקל החובות לזמן קצר ובינוני.

אפשר לראות בתשלומי הריבית סכומים, שניתן היה להשתמש בהם למימון היבוא, וכך, אם נקזו מהם את עליית מחירי היבוא, יסתבר שריאלית גדלו תשלומי הריבית, שמשלם המשק, בכ-50 אחוזים, בין השנים 1972 ל-1977; העלייה התרכזה בשנים 1972 עד 1975, בעוד שבין 1975 ל-1977 ירדו תשלומים אלה בכ-3 אחוזים.

הוצאות נציגויות ישראליות בחוץ-לארץ הסתכמו בכ-114 מיליון דולר, ירידה של כ-10 אחוזים לעומת 1976. בממוצע עלו המחירים בחו"ל בכ-10 אחוזים, כך שריאלית חלה בסעיף זה ירידה של כ-17 אחוזים.

ההוצאות על שירותים שונים הסתכמו בכ-240 מיליון דולר; זוהי עלייה של כ-11 אחוזים לעומת 1976. סעיף זה הינו כללי ביותר, וכלולים בו תשלומי עמלה של יצואנים לסוכניהם בחוץ לארץ, תשלום עבור עבודות קבלניות, הוצאות פרסומת, שכירת סרטים, תמלוגים ודמי פטנטים. הגידול בסעיף נבע בעיקרו מתשלום לסוכנים בחוץ לארץ ובהוצאות פרסומת בעוד שהתשלומים עבור עבודות קבלניות, שכירת סרטים והעברת הכנסות אישיות מחוץ לארץ — ירדו.

יבוא השירותים מהשטחים הסתכם בכ-194 מיליון דולר, רמה הדומה לזו שב-1976. הרכיב העיקרי בסעיף הינו הכנסות עובדים מהשטחים, והוא הסתכם בכ-180 מיליון דולר, בדומה לאשתקד.

לוח ד' 10
יבוא שירותים, 1973 עד 1977

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת									
1977	1976	1975	1974	1977	1976	1975	1974	1973	
(אחוזים)				(מיליוני דולרים)					
13.9	20.7	23.3	36.2	632.3	555.3	460.0	373.0	273.9	סך כל התחבורה ס"ף
—12.5	67.9	—4.4	21.8	(44.8)	(51.2)	(30.5)	(31.9)	(26.2)	מזה : הולכת נוסעים
21.0	29.1	19.0	42.6	(853.3)	(705.1)	(546.2)	(459.1)	(322.0)	(+) הובלה אחרת פו"ב
32.2	72.2	—1.1	58.8	(265.8)	(201.0)	(116.7)	(118.0)	(74.3)	(—) הובלת מטעני יבוא בחברות זרות
18.2	—3.4	10.4	35.0	179.0	151.4	156.8	142.0	105.2	נסיעות לחוץ לארץ
28.4	—0.6	—5.0	32.6	316.1	246.2	247.6	260.5	196.5	ביטוח ס"ף
15.2	—7.1	15.3	7.7	(12.1)	(10.5)	(11.3)	(9.8)	(9.1)	מזה : ביטוח מטעני יבוא בחברות זרות (—)
2.3	0.7	22.7	52.2	739.6	723.2	718.2	585.4	384.7	שירותי הון
—9.5	23.5		7.4	114.0	126.0	102.0	102.0	95.0	ממשלה לנמ"א
10.7	42.1	7.3	23.4	239.1	216.0	152.0	141.7	114.8	שירותים שונים
10.0	9.9	14.5	37.1	2,220.1	2,018.1	1,836.6	1,604.6	1,170.1	סך כל יבוא השירותים